

Η ΒΙΟΠΑΛΗ

- ΤΟ ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ζωρζ Σερά. Ο εργάτης που σπάζει πέτρες

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ανέδειξε πολλές φορές παραδείγματα ανθρώπων που, παρά τις δυσκολίες και τα προβλήματα τα οποία αντιμετώπισαν, δεν έπαψαν να παλεύουν και να διεκδικούν τα δικαιώματά τους στη ζωή. Μικροί βιοπαλαιστές αποτέλεσαν πολλές φορές κεντρικούς ήρωες των λογοτεχνικών κειμένων. Τέτοια παραδείγματα αγωνιστικού πνεύματος και σκληρής βιοπάλης θα συναντήσετε στα κείμενα που περιλαμβάνονται σ' αυτή την ενότητα. Προέρχονται από την προφορική λαϊκή παράδοση, από την παλαιά και νεότερη παραγωγή Ελλήνων και ξένων συγγραφέων και από τη σύγχρονη παιδική λογοτεχνία.

Λαϊκό παραμύθι

Ο φτωχός και τα γρόσια

Το σύντομο διδακτικό παραμύθι που ακολουθεί προέρχεται από την περιοχή της Νάξου και πρωτοδημοσιεύτηκε το 1874. Η ιστορία που είναι γνωστή και στους μύθους του Γάλλου συγγραφέα Λαφονταίν, είχε μεγάλη διάδοση στον ελληνικό χώρο και έδωσε την έμπνευση στο θεατρικό συγγραφέα Δημήτρη Κόκκο να γράψει το κωμειδύλλιο Η λύρα του Γερονικόλα (1891), που παίχτηκε σε αθηναϊκά θέατρα στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα.

Νικηφόρος Λύτρας, Ο γαλατάς

Ήταν ένας φτωχός με πολλά παιδιά και δούλευαν με τη γυναίκα του όλη μέρα. Κάθε βράδυ που ήταν κουρασμένοι, ήθελαν να φάνε το ψωμάκι τους ήσυχα κι αγαπημένα, κι έπειτα να πιάσει ο πατέρας τη λύρα του να χορεύουν τα παιδιά και να περνούν ζωή αγγελική.

Δίπλα κάθονταν ένας πλούσιος, και σαν άκουε κάθε βράδυ τα γέλια και τις χαρές του φτωχού, παραξενεύονταν: «πώς εγώ μαθές ♦ να μην είμαι ευχαριστημένος κι αναπαμένος σαν αυτόν, όλη μέρα αξίνη ♦ και το βράδυ γλέντι». Λέει: «να του δώσω θέλω γρόσια, ♦ να δω τι θα κάνει».

Πάει βρίσκει το φτωχό, του λέει:

– Επειδή σε ξέρω τίμιο άνθρωπο, να, σου δίνω χίλια γρόσια ν' ανοίξειςπραμάτεια, ♦ ό,τι θες, κι αν πλουτίσεις, μου τα δίνεις, ειδεμή σου τα χαρίζω.

Όλη μέρα πια ο φτωχός, εσυλλογιόνταν τι να κάνει τόσα γρόσια. Τα φέρνει από δω, τα φέρνει από κει: «ν' ανοίξωπραματευτάδικο; να τα βάλω στον τόκο; να πάρω αμπελοχώραφα;».

Έρχεται το βράδυ, ούτε λύρα να πιάσει, μιλιά τσιχ ♦ δεν έκαναν τα παιδιά του. Να γελάσουν, τα μάλωνε: όλη νύχτα δεν έκλεισε μάτι απ' τη συλλογή. ♦ Την άλλη μέρα ούτε σε μεροκάματα να πάει, ούτε πουθενά έξω από τη συλλογή. Τον ερωτά η

γυναίκα του τι έχει; να τον κάνει να γελάσει: αυτός την εμάλωσε, να τον αφήσει ήσυχο.

♦ **μαθές**: βέβαια, πράγματι ♦ **αξίνη**: τσάπα, εργαλείο για σκάψιμο ♦ **γρόσια**: χρήματα ♦ **πραμάτεια**: εμπορικό κατάστημα ♦ **τσιχ**: κιχ ♦ **συλλογή**: σκέψη, προβληματισμός, έγνοια

Ο πλούσιος, περνά μια βραδιά, περνά άλλη, περνούν τρεις, ούτε λύρα πια άκουε ούτε γέλια, ούτε χορό των παιδιών.

Το πρωί βλέπει το φτωχό κι έρχεται:

– Να, χριστιανέ, τα γρόσια σου, κι ούτε αυτά θέλω ούτε τη σκοτούρα τους.

Από τότε, πάλι χαρούμενος στο σπίτι του, ο φτωχός έπαιζε τη λύρα, χόρευαν τα παιδιά του, σαν και πρώτα, και το άλλο πρωί στη δουλειά.

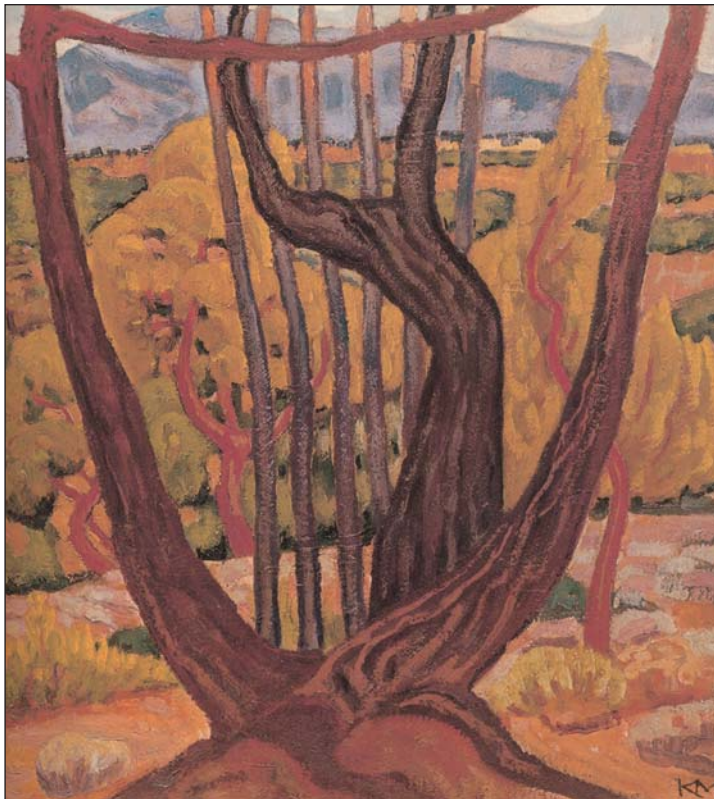
Ελληνικά παραμύθια, εκλογή Γ.Α. Μέγας, Βιβλιοπωλείον της Εστίας

Ερωτήσεις

- 1 Γιατί ο φτωχός του παραμυθιού είναι ευτυχισμένος όσο δεν έχει χρήματα και γιατί γίνεται δυστυχής όταν του τα χαρίζουν;
- 2 Πώς άλλαξε η ψυχολογία του ήρωα όταν του έδωσε τα γρόσια ο πλούσιος;
- 3 Δώστε με μια φράση το μήνυμα που βγαίνει από την ιστορία.

Διαθεματική εργασία

Αναζητήστε παραμύθια στα οποία θριαμβεύει ο φτωχός απέναντι στον πλούσιο και παρουσιάστε τα στην τάξη.

Κωνσταντίνος Μαλέας, *Λύρα*

Τέλλος Άγρας και Νικηφόρος Βρεττάκος

Ο Τέλλος Άγρας και ο Νικηφόρος Βρεττάκος στα δύο ποιήματά τους εμπνέονται από το ίδιο κοινωνικά ευαίσθητο θέμα του εργαζόμενου μικρού παιδιού, τον μικρού βιοπαλαιστή. «Το ξανθό παιδί» προέρχεται από τη συλλογή του Τ. Άγρα Καθημερινές (1939) και «Το παιδί με τα σπέρτα» τον Ν. Βρεττάκου από το Β' τόμο των Ποιημάτων του.

Τέλλος Άγρας

Το ξανθό παιδί

Μπαρτολόμε Εστεμπάν Μουρίλο,
Χωριατόπαιδο στο μπαλκόνι

Ξανθό παιδί, γλυκά χλωμό,
μάτσο τα γιασεμιά πουλούσες,
τις βιόλες ♦ τις μοσκοβολούσες, ♦
έξω απ' τον πέτρινο σταθμό.

Στα μάτια μου έφεξε η ψυχή,
το μέτωπό σου να χαϊδέψει,
που μου λαλούσε – σα μια σκέψη
ξάστερη και παρθενική.

Στο μέτωπό σου χαμηλά,
κι ίσια σου επέφταν στους κροτάφους
–που θα επαιδεύαν τους ζωγράφους–
άπηχτα, αριά, ♦ ρηχά μαλλιά.

Κεφαλάκι άγουρο παιδιού,
γύρος σερμένος ♦ στην εντέλεια,
μάτια, σα στόματα: δυο γέλια
και δυο καλέσματα χαδιού...

Κι όσο έστεκα να σε θωρώ,
πήρε η ψυχή να συνεδέσει ♦
τα όσα είχε αφήσει κι είχαν πέσει,
σωρό, σπασμένα από καιρό.

Η ελληνική ποίηση, επιμέλεια Κώστας Στεργιόπουλος, τόμ. 3, Σοκόλης

♦ **βιόλες:** βιολέτες ♦ **τις μοσκοβολούσες:** που είχαν ωραίο άρωμα, μοσκοβολούσαν ♦ **αριά:** αραιά ♦ **σερμένος:** σχηματισμένος ♦ **να συνεδέσει:** να συγκεντρώσει, να συνδέσει

Νικηφόρος Βρεττάκος

Το παιδί με τα σπέρτα

Το παιδί της μεγάλωσε. Έκλεισε σήμερα τα έξι του χρόνια. Το χτένισε όμορφα. Δε θα 'χει πια ανάγκη. Περνά και το βλέπει. Στη γωνιά της πλατείας στέκει σαν άντρας. Απ' τα πέντε κουτιά τα σπέρτα έχει κιόλας πουλήσει τα τέσσερα. – Παίζει ο χειμώνας στα δέκα του δάχτυλα. Έγινε νύχτα. Κοιτάζει η μητέρα του δεξιά της, ζερβά της, απάνω και κάτω. Σκοτάδι:

«Ας μπορούσεν ανάβοντας το παιδί μου ένα σπέρτο να φωτίσει τον κόσμο».

Ν. Βρεττάκος, *Ποιήματα 1929-1970*, τόμ. 2, Διογένης

Κωνσταντίνος Πανόριος,
Χωριατοπούλα με πανέρι

Ερωτήσεις

- 1 Βρείτε τις λέξεις ή τις φράσεις που δηλώνουν τις δύσκολες συνθήκες ζωής των δύο παιδιών.
- 2 Στο πρώτο ποίημα προβάλλεται η παιδική αθωότητα και στο δεύτερο η παιδική ωριμότητα. Επιβεβαιώνονται μέσα στα ποιήματα αυτές οι παρατηρήσεις;
- 3 Ποια είναι τα συναισθήματα της μητέρας στο ποίημα «Το παιδί με τα σπέρτα» και ποια του αφηγητή στο «Ξανθό παιδί»;
- 3 Το πρώτο ποίημα έχει παραδοσιακή μορφή και το δεύτερο νεωτερική. Σε ποια στοιχεία εστιάζεται η διαφορά τους;

Διαθεματική εργασία

Βρείτε κείμενα, λογοτεχνικά ή δημοσιογραφικά, για παιδιά που εργάζονται στις μέρες μας κάτω από άθλιες συνθήκες (παιδιά των φαναριών, παιδιά του τρίτου κόσμου κ.ά.). Συζητήστε μέσα στην τάξη για το κοινωνικό αυτό πρόβλημα και τις προεκτάσεις του, καθώς και για τους τρόπους αντιμετώπισής του στις σύγχρονες κοινωνίες.

Άντον Τσέχωφ

Ο Βάνκας

Στο διήγημα που ακολουθεί ο μεγάλος Ρώσος συγγραφέας Άντον Τσέχωφ προβάλλει με ρεαλισμό και ευαισθησία το θέμα της παιδικής βιοπάλης. Ο Βάνκας είναι ένα εννιάχρονο, ορφανό παιδί που οι συνθήκες της ζωής το αναγκάζουν να στερηθεί το πιο αγαπημένο του πρόσωπο, τον παππού του, και να βιώσει μακριά του τη σκληρότητα των ανθρώπων. Τραγικό και χιονομοριστικό στοιχείο συμπλέκονται στο διήγημα μέσα από την αθώα ματιά του μικρού αφηγητή-ήρωα.

Ο Βάνκας Ζούκοφ, ένα παιδάκι εννιά χρονών, δουλεύει εδώ και τρεις μήνες κάλφας στο τσαγκαράδικο του Αλιάχιν. Τη νύχτα της παραμονής των Χριστουγέννων δεν πλάγιασε. Περίμενε να φύγει το αφεντικό με τους μαστόρους για τον όρθρο. Και μόλις απόμεινε μονάχος στο μαγαζί, πήρε από το ντουλάπι του αφεντικού το καλαμάρι με το μελάνι, έναν κοντυλοφόρο με σκουριασμένη πένα, άπλωσε το χαρτί στο παλιοτράπεζο με τα εργαλεία και ετοιμάστηκε να γράψει. Προτού ζωγραφίσει το πρώτο γράμμα, γύρισε πολλές φορές το κεφαλάκι του κατά την πόρτα και το παραθύρι, ρίχνοντας κλεφτές, φοβισμένες ματιές, λοξοκοίταξε το μαυρισμένο εικόνισμα που ήταν σφηνωμένο ανάμεσα στα ράφια με τα καλαπόδια και αναστέναξε προσπαθώντας να λευτερώσει το λαιμό του από έναν κόμπο που τον έπνιγε. Ύστερα γονάτισε μπροστά στον τσαγκαράδικο πάγκο και άρχισε να γράφει:

*Πολυαγαπημένε μου παππού Κωσταντή Μακάριτς.
Σου γράφω γράμμα. Σου εύχομαι καλά Χριστούγεννα και
ο Θεός να σου δίνει όλα τα καλά. Δεν έχω πια ούτε
πατέρα ούτε μάνα, μονάχα εσύ μου απόμεινες.*

Ο Βάνκας κοίταξε κατά το σκοτεινό παραθύρι και κει πάνω στο σκοτεινό τελάρο που τρεμούλιαζε το φως του κεριού ζωντάνεψε τη μορφή του παππού του, του Κωσταντή Μακάριτς, νυχτοφύλακα στο σπίτι του κυρίου και της κυρίας Ζιβάρεφ. Ήταν ένα γεροντάκι κοντό και ξερακιανό, μα πολύ σβέλτο και ζωηρό κάπου εξηνταπέντε χρονών. Η όψη του ήταν πάντοτε γελαστή και τα μάτια του μπιρμπιρίζαν. Την ημέρα κοιμόταν στην κουζίνα ή έπιανε κουβεντολόι με τις μαγειρίσες και τη νύχτα τυλιγμένος σε μια φαρδιά προβατόγouna έφερνε γυροβολιά το χτήμα χτυπώντας τη ροκάνα♦ του.

Τον ακολουθούσαν τα σκυλιά του, η γριά Καστάνκα και ο Χέλης, έτσι τον έλε-

♦ ροκάνα: είδος ξύλινου κρόταλου που παράγει έναν ξερό και δυνατό ήχο.

γαν, γιατί είχε μαύρη τρίχα και το κορμί του ήταν μακρουλό. Αυτός ο Χέλης ήταν ένα πολύ υπάκουο και παιγνιδιάρικο σκυλί. Γλυκοκοιτούσε όλο τον κόσμο, ξένους και δικούς, μα μπέσα δεν είχε. Κάτω απ' αυτά τα παιγνιδιάρικα βλέμματα και την ταπεινοφροσύνη έκρυβε μια φαρμακερή κακία Ιησουίτη! Ήταν μοναδικός να ζυγώνει κρυφά και να κόβει δαγκωνιά στο πόδι του διαβάτη, να τρυπώνει στο κελάρι ή να αρπάζει από το λαιμό την κότα του χωριάτη. Πολλές φορές του είχαν λιώσει με τις μπαστουνιές τα πσινά του πόδια. Δυο φορές τον κρέμασαν στο δέντρο, κάθε βδομάδα τον σάπιζαν στο ξύλο και τον πετούσαν ψόφιο στο χαντάκι. Και όμως πάντα ζωντάνευε! Εφτάψυχος!

Αυτήν τη στιγμή, χωρίς άλλο, ο παππούς θα στέκεται μπροστά στην αυλόπορτα. Θα μισοκλείνει τα μάτια και θα αγναντεύει τα βαθυκόκκινα παράθυρα της εκκλησιάς του χωριού. Χτυπάει τα ποδήματά του στο κατώφλι να ζεσταθεί και φιλοκουβεντιάζει με τις δούλες. Η ροκάνα κρέμεται στο ζουνάρι του. Τρίβει τα χέρια, κουλουριάζεται από το κρύο και με ένα γεροντικό γέλιο πειράζει πότε την καμαριέρα και πότε τη μαγείρισσα.

– Θα πάρετε λίγη πρέζα;, λέει στις γυναίκες και προσφέρει την ταμπακέρα του.

Οι γυναίκες παίρνουν ταμπάκο και φταρνίζονται και ο παππούς καταυχαριστιέται και ξεκαρδίζεται στα γέλια ευτυχισμένος. Δίνει και στα σκυλιά του πρέζα. Η Καστάνκα φταρνίζεται, στραβομουτσουνιάζει και τρυπώνει σε μια γωνιά παραπονεμένη. Ο Χέλης, σεβαστικός πάντοτε, δε φταρνίζεται, κουνάει μονάχα την ουρά του...

Και ο καιρός είναι θαυμάσιος. Ησυχία, όλα διάφανα και δροσερά. Η νύχτα είναι σκοτεινή, και όμως ξεχωρίζεις όλο το χωριό με τις άσπρες του στέγες και τον καπνό που ανεβαίνει από τις καμινάδες, τα δέντρα ασημωμένα από την πάχνη, τις στοιβές του χιονιού. Ο ουρανός είναι σπαρμένος με αστέρια που λαμπυρίζουν χαρούμενα και ο γαλαξίας αστράφτει, έτσι που νομίζεις πως τον σφουγγάρισαν και τον έτριψαν με χιόνι για τις γιορτές...

Ο Βάνκας αναστέναξε, βούτηξε την πένα στο καλαμάρι και εξακολούθησε το γράμμα του:

Σον γράφω τα βάσανά μου, παππού. Χθες το αφεντικό με άρπαξε από τα μαλλιά, με τράβηξε στην αυλή και με ρήμαξε στο ξύλο γιατί εκεί που κουνούσα το μωρό με πήρε ο ύπνος. Την άλλη βδομάδα πάλι η κυρά μου είπε να καθαρίσω μια ρέγγα και 'γω άρχισα από την ουρά. Και τότε μου άρπαξε τη ρέγγα και την έτριβε στα μούτρα μου. Και οι καλφάδες του μαγαζιού όλοι με βασανίζουν. Με στέλνουν στην ταβέρνα να πάρω βότκα και με βάνουν να κλέβω το τουρσί του αφεντικού και κείνος με κοπανάει με ό,τι κρατάει στα χέρια του. Όσο για φαΐ, άσ' τα! Το πρωί ξεροκόμματο, το μεσημέρι κουρκούτι, το βράδυ πάλι ξεροκόμματο. Ούτε τσάι, ούτε λαχανόσουπα, όλα τα περιδρομιάζουν τα αφεντικά.

Με βάζουν και κοιμάμαι μπροστά στην πόρτα και όταν κλαίει το μωρό, εγώ δεν

κλείνω μάτι, γιατί πρέπει να κουνάω την κούνια. Αγαπημένε μου παππού, για όνομα του Θεού, κάνε μου μια χάρη: πάρε με από δω, πάρε με στο σπίτι, στο χωριό, δεν αντέχω άλλο... Τα πόδια θα σου φιλήσω, όλη μου τη ζωή θα παρακαλώ το Θεό για σένα, πάρε με από δω, γιατί θα πεθάνω...

Ο Βάνκας ζάρωσε τα χείλη του από το παράπονο, σφουγγίσε τα μάτια με τη μουτζουρωμένη του γροθίτσα και ένα λυγμός ανέβηκε στο λαιμό του.

Θα σου τριβώ ταμπάκο, θα παρακαλώ το Θεό και αν δε σ' ακούω, να με δέρνεις όσο βαστούν τα χέρια σου. Και αν δε βρίσκεται δουλειά για μένα, να γυαλίζω παππού τις μπότες του αφεντικού ή να βοηθώ τον τσοπάνη στη Φιέτκα. Παππού, αγαπημένε μου, δε μπορώ πια. Θα πεθάνω, να το ξέρεις! Θα 'ρχόμουννα με τα πόδια στο χωριό, μα δεν έχω παπούτσια και φοβάμαι το κρύο. Και όταν θα μεγαλώσω, εγώ θα σε ταΐζω και δε θα αφήσω κανένα να σου κάνει κακό. Και όταν πεθάνεις, θα παρακαλώ το Θεό ν' αναπαύσει την ψυχή σου, όπως κάνω και για τη μάνα μου την Πελαγία.

Πον λες, παππού, η Μόσχα είναι μεγάλη πολιτεία. Όλο πλουσιόσιπτα και άλογα, άλογα να δουν τα μάτια σου! Πρόβατα όμως δεν είδα και τα σκυλιά δε δαγκώνουν.

Εδώ τα παιδιά δε γυρίζουν στα σπίτια να πουν τα κάλαντα, ούτε ψέλνουν στην εκκλησία και, ξέρεις, μια μέρα είδα σ' ένα μαγαζί να πουλάνε αγκίστρια με το δόλωμα επάνω και πιάνουν ό,τι ψάρι θέλεις. Είναι πολύ ακριβά και είδα ένα αγκίστρι που μπορεί να σηκώσει ολόκληρο γουλιανό δέκα οκάδες. Είδα και μαγαζιά που πουλάνε ντουφέκια. Ό,τι λογής θέλεις, σαν εκείνα που έχει ο αφέντης. Αυτά θα 'χουνε το λιγότερο εκατό ρούβλια το κομμάτι. Και στα κασάπικα πουλάνε τσαλαπετεινούς και πέρδικες και λαγούς, μα πού τα σκοτώνουν; Οι μαγαζάτορες δε λένε τίποτα.*

Αγαπημένε μου παππού, όταν κάνουν το χριστουγεννιάτικο δέντρο στον αφέντη με τα γλυκά, ζήτησε για μένα ένα χρυσό καρύδι και κρύψε το στην πράσινη κασέλα. Παρακάλεσε τη δεσποινίδα Όλγα Ιγκνάτιεβνα και πες της: «είναι για το Βάνκα».

Αναστέναξε βαθιά και στύλωσε ξανά το βλέμμα του στο παραθύρι. Θυμήθηκε πως ο παππούς πήγαινε στο δάσος να κόψει έλατο για τον αφέντη και έπαιρνε πάντοτε μαζί και το εγγονάκι του. Τι όμορφα που ήταν! Ο παππούς σφύριζε, τριζοβολούσε ο πάγος στο μονοπάτι και ο Βάνκας τα άκουγε όλα και σφύριζε κι αυτός. Πολλές φορές ο παππούς, προτού κόψει το έλατο, κάπνιζε την πίπα του ή έπαιρνε πρέζα και όλο κορόιδευε το εγγονάκι που τουρτούριζε. Τα ελατάκια κουκουλωμένα με χιόνι, παγωμένα, καρτερούσαν ακίνητα: Ποιο έχει σειρά να πεθάνει; Ξαφνικά, ένας λαγός ξεπετιέται πάνω στις στοίβες του χιονιού. Ο παππούς δεν κρατιέται πια, βάζει τις φωνές:

– Πιασ' τον, πιάσ' τον! Άι! Διάολε τρικέρη!*

* γουλιανός: ψάρι των γλυκών νερών * τρικέρης: με τρία κέρατα (χαρακτηρισμός του διαβόλου)

Ο παππούς έσερνε το κομμένο ελάτι ως το σπίτι του αφέντη και κει άρχιζε το στόλισμα. Και πρώτη και καλύτερη η δεσποινίς Όλγα Ιγκνάτιεβνα, η αγαπημένη του Βάνκα. Όταν ζούσε ακόμα η Πελαγία, η μάνα του Βάνκα, ήταν καμαριέρα της κυράς και η δεσποινίς Όλγα φόρτωνε το Βάνκα γλυκά και για να περάσει την ώρα της τον μάθαινε να διαβάζει, να γράφει και να λογαριάζει ως το εκατό. Και όχι μονάχα αυτά. Τον έμαθε να χορεύει και καντριλίες. Μα σαν πέθανε η Πελαγία, έστειλαν το ορφανό στον παππού του στην κουζίνα και από κει στη Μόσχα ψυχογιό στον Αλιάχιν, τον τσαγκάρη.

Έλα γρήγορα, αγαπημένε μου παππού, για όνομα του Θεού. Σε παρακαλώ, πάρε με από δω! Λυπήσου με το δύστυχο ορφανό, γιατί όλοι με δέρονν και πεινάω πολύ. Και έχω τόση στενοχώρια που δεν ξέρω πώς να σου την πω. Όλο κλαίω, παππού. Και μια μέρα το αφεντικό μού 'δωσε μια στο κεφάλι με το καλαπόδι, τόσο δυνατά που έπεσα κάτω και έλεγα πως δε θα σηκωθώ. Δεν είναι ζωή αυτή, χειρότερη και από του σκύλου... Χαιρετίσματα στην Αλιόνα, στον Ιγκόρ το στραβό και στον αμαξά. Και τη φουσαρμόνικά μου να μην την δώσεις σε κανέναν. Ο εγγονός σου, Ιβάν Ζούκοφ, αγαπημένε μου παππού, έλα.

Ο Βάνκας δίπλωσε το γράμμα στα τέσσερα και το έβαλε στο φάκελο που είχε αγοράσει την προηγούμενη μέρα ένα καπίκι. ✦ Ύστερα, σκέφτηκε λίγο, βούτηξε την πένα στο καλαμάρι και έγραψε τη διεύθυνση:

Για τον παππού. Στο χωριό.

Έξυσε λίγο το κεφάλι του, ξανασκέφτηκε και πρόσθεσε στον φάκελο:

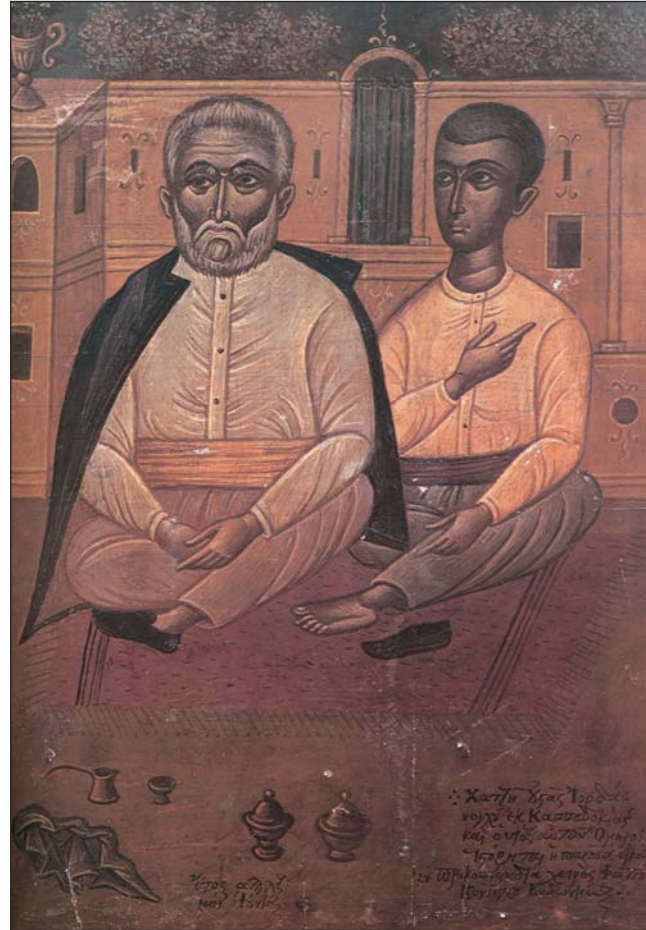
Κωσταντή Μακάριτς.

Ευχαριστημένος που δεν τον ενόχλησε κανείς, έβαλε το κασκέτο του και χωρίς να ρίξει απάνω του την ξεοχισμένη γουνίτσα πετάχτηκε στο δρόμο με το πουκάμισο μονάχα.

Τα παιδιά του χασάπικου που είχε ρωτήσει την προηγούμενη μέρα του είχαν πει πως έριχναν τα γράμματα σ' ένα κουτί και αποκεί τα κουβαλούσαν σε όλο τον κόσμο με τρόικες ✦ που έχουν βροντερά κουδουνάκια και μεθυσμένους αμαξάδες.

Γρήγορα γρήγορα ο Βάνκας έτρεξε στο κοντινότερο κουτί και πέρασε το πολύτιμο μήνυμά του στη χαραμάδα.

✦ **καπίκι:** ρωσικό νόμισμα ✦ **τρόικα:** ρωσικό έλκηθρο που το σέρνουν τρία άλογα

Φώτης Κόντογλου, Χατζή Ουστάς Ιορδάνογλου και ο γιος του Όμρος

Ύστερα από μια ώρα κοιμόταν με σφιγμένες τις γροθίτσες νανουρισμένος από τις γλυκές ελπίδες του. Ονειρευόταν το πατάρι στο χωριό. Ο παππούς κάθεται στο πατάρι και τα πόδια του κρέμονται. Διαβάζει το γράμμα στις δούλες... Και ο Χέλης φέρνει σβούρα το πατάρι κουνώντας την ουρά του...

Α. Τσέχωφ, *Διηγήματα*, μτφρ. Κυριάκος Σιμόπουλος, Θεμέλιο

Ερωτήσεις

- 1 Ποια συναισθήματα τρέφει ο Βάνκας για τον παππού του; Βρείτε τα σχετικά χωρία μέσα στο κείμενο.
- 2 Συγκρίνετε τη ζωή του Βάνκα στη Μόσχα με εκείνη που ζούσε στο χωριό του. Ποιες διαφορές εντοπίζετε;
- 3 Σκιαγραφήστε το χαρακτήρα του μικρού βιοπαλαιστή, παραπέμποντας σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.
- 4 Σε ποιο σημείο του διηγήματος ο χρόνος της αφήγησης είναι παροντικός; Τι θέλει να πετύχει ο συγγραφέας με αυτή την επιλογή;
- 5 Ποια συναισθήματα σας προκαλεί το τέλος του διηγήματος;

Διαθεματικές εργασίες

- 1 Μελετήστε το κείμενο της «Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού» (Νόμος 2101, ΦΕΚ 192/2-12-1992) και παρουσιάστε τα κυριότερα σημεία του στην τάξη. Σχολιάστε ιδιαίτερα το άρθρο 32, το οποίο αναφέρεται στην παιδική εργασία.
- 2 Αναζητήστε στο διαδίκτυο το ελληνικό τμήμα της UNICEF (www.olympinet.gr/unicef) και βρείτε υλικό σχετικό με το παιδί και τα δικαιώματά του. Συζητήστε γι' αυτά μέσα στην τάξη.

ΑΝΤΟΝ ΤΣΕΧΩΦ

Κορυφαίος Ρώσος συγγραφέας, γεννήθηκε το 1860 στη νότια Ρωσία και πέθανε το 1904 στη Γερμανία. Πέρασε τα παιδικά του χρόνια με μεγάλες στερήσεις και σπούδασε γιατρός στη Μόσχα. Στη διάρκεια των σπουδών του δημοσίευσε χιουμοριστικά κείμενα σε περιοδικά για λόγους βιοπορισμού, τα οποία υπέγραφε με ψευδώνυμο. Αν και προσβλήθηκε από φυματίωση και υπέφερε όλη του τη ζωή, δε δίστασε να εγκατασταθεί σε ένα χωριό της Ουκρανίας για να βοηθήσει τους κατοίκους που είχαν πληγεί από την ξηρασία, προσφέροντας ως γιατρός κοινωνικό έργο. Παράλληλα, δε σταμάτησε να ασχολείται με το γράψιμο. Έγραψε περίφημα διηγήματα (*Στην εξορία*, *Ο θάλαμος 6*), νουβέλες (*Ο μαύρος μοναχός*, *Το βασίλειο των γυναικών*) και θεατρικά έργα (*Ο γλάρος*, *Ο θείος Βάνιας*, *Οι τρεις αδερφές*, *Ο βουσσινόκηπος*).

Λεώνη

Στο ομότιτλο μυθιστόρημα η έφηβη Λεώνη, χτυπημένη από σκλήρυνση κατά πλάκας, βιώνει μια δραματική αλλαγή στη ζωή της, καθώς αναγκάζεται να κινείται με αναπηρικό καροτσάκι. Η πρώτη περίοδος είναι πολύ δύσκολη. Σταδιακά όμως ανακτά το θάρρος της, αντιμετωπίζει δυναμικά τη δύσκολη κατάσταση, βρίσκει δουλειά και διεκδικεί τα δικαιώματά της. Στο απόσπασμα που ακολουθεί παρακολουθούμε την αποφασιστικότητα ενός νέου ανθρώπου, της Λεώνης, στην προσπάθειά της να δημιουργήσει μια όμορφη ζωή.

Έχουν περάσει κιόλας δύο χρόνια. Η Λεώνη είχε αρχίσει δουλειά από την πρώτη μέρα. Σήμερα έχει ζωγραφίσει, ίσαμε τούτη τη στιγμή, δυο πιάτα. Αποτελειώνει το τρίτο και το κοιτάει καλά καλά. Μέσα της νιώθει μια μεγάλη χαρά κάθε φορά που τελειώνει ένα κομμάτι. Τσουλάει το αναπηρικό καροτσάκι της και πηγαίνει κοντά στον πάγκο. Βάζει και το τρίτο δίπλα στα άλλα δυο. Τα βλέπει από κοντά, από μακριά. Η νέα παραγγελία θα της πάρει μια βδομάδα.

Πλένει τα χέρια στο νεροχύτη του εργαστηρίου της και τα σκουπίζει με μια μαλακή πετσέτα. Τα πινέλα και την παλέτα της τα έχει βάλει σε μια λεκανίτσα με ειδικό υγρό, για να τα πλύνει αργότερα. Μ' ένα στεγνό ρούχο καθαρίζει καλά τον πάγκο και το μικρό της τραπεζάκι, όπου ακουμπάει τα πιάτα της για να τα ζωγραφίσει.

Όταν ζωγραφίζει, ξεχνιέται. Το εργαστήρι της, το πιο μεγάλο και το πιο φωτεινό δωμάτιο του σπιτιού, έχει γίνει για τη Λεώνη ένας χώρος χαράς κι ευλογίας. Την κάνει ευτυχισμένη. Όμως θα 'θελε κι άλλα πράγματα να κάνει. Από ένα κατάσταση της έχουν ζητήσει να φτιάξει πάνινες κούκλες. Θα το σκεφτεί. Η παρέα έρχεται συχνά και τα λένε. Θυμούνται τις όμορφες μέρες του Γυμνασίου, τις ξαναζουν και νιώθουν σαν να μην έχουν περάσει δυο ολόκληρα χρόνια από τότε.

Σήμερα η Λεώνη έχει ακόμα ένα λόγο να είναι χαρούμενη. Το βράδυ θα πάει για πρώτη φορά από τότε που βγήκε από το νοσοκομείο στο μουσικό τους στέκι. Όλον αυτό τον καιρό ήταν αναποφάσιστη και κανείς δεν την είχε πείσει. Όλοι ήθελαν να το αποφασίσει μονάχη της. Σήμερα, λοιπόν, αισθάνεται έτοιμη να πάει. Δικοί της και φίλοι δεν μπόρεσαν να κρύψουν τη χαρά τους.

Η Λεώνη βιάζεται να γίνει δεκαοχτώ χρονών. Θα πάρει δικό της αυτοκίνητο με αυτόματο σύστημα οδήγησης, ειδικό για ανάπηρα άτομα. Να ταξιδεύει. Να πηγαίνει όπου θέλει. Ένα σωρό άλλοι σαν αυτή, και σε χειρότερη ακόμα κατάσταση, ταξιδεύουν σ' όλο τον κόσμο. Πετάνε με αεροπλάνα και πάνε σε συνέδρια, πάνε σε πανεπιστήμια για σπουδές, εργάζονται. Γίνονται ζωγράφοι, γίνονται συνθέτες-μουσικοί, γίνονται νομικοί, ψυχολόγοι και ό,τι άλλο μπορείς να φανταστείς!

Ένας φωτεινός ορίζοντας ξανοίγεται μπροστά της. Κάτι μέσα της συνέχεια τη σπρώχνει και την κάνει να ονειρεύεται, να θέλει να κατακτήσει τον κόσμο.

Στη σκέψη της έρχεται συχνά το κοριτσάκι με το πρόσωπο Φαγιούμ, ♦ που είχε δίπλα της στο νοσοκομείο και που ο όγκος στον εγκέφαλο δεν το άφησε να ζήσει. Θα το θυμάται πάντα. Του χρωστάει πολλά.

Νίκη Ελευθεριάδη, Κοπέλα με κόκκινο φόρεμα

«Εγώ θα ζήσω! Θα ζήσω για να σε θυμάμαι!», του είχε υποσχεθεί όταν το έπαιρναν άψυχο από κοντά της. Κι έκλαιγε όλο το βράδυ. Όχι πια για τα ατάραχα ♦ πόδια της. Όχι πια γι' αυτά...

Ακούει τη μαμά που μπαινοβγαίνει κι ετοιμάζεται. Η καρδιά της χτυπάει δυνατά. Αρχίζει κι αυτή να ετοιμάζεται. Φοράει ένα όμορφο κλαρωτό φόρεμα με δαντελένιο γιακαδάκι. Η μαμά τη βλέπει και την καμαρώνει. Η Λεώνη της έχει γίνει πολύ όμορφη. Με μάτια που λάμπουν. Με καστανά μαλλιά, που πέφτουν κυματιστά στους ώμους και στην πλάτη της.

Ναι, το πάρτι που της έχουν υποσχεθεί θα το κάνουν στο στέκι. Και θα 'ρθουν όλοι. Δικοί της και φίλοι. Η Λεώνη νιώθει να μην περνάει εύκολα η ώρα. Κοιτάει συνέχεια το μικρό της ρολόι.

Θα τη συνοδεύσουν ο θείος Τόνι κι η μαμά. Θα 'ρθει κι ο μπαμπάς λίγο αργότερα. Άλλαξε σπίτι τελευταία και το διαμέρισμα όπου μένει βρίσκεται στην άλλη πλευρά της πόλης.

Φτάνει επιτέλους ο θείος. Μπαίνει κι είναι ντυμένος άψογα. Για χάρη της. Κάθεται στο καθιστικό κοντά της και μιλάει για τα πάντα μεγαλεπήβολα σχέδιά του.

– Ξέρεις κάτι; Αποφάσισα να εργαστώ! Να βρω μια καλή δουλειά. Βαρέθηκα, βρε παιδί μου, να κάθομαι!

Η Λεώνη βάζει τα γέλια. Υποπτεύεται το «γιατί». Τον πειράζει:

– Ξέρω! Ξέρω! Ζηλεύεις που εργάζομαι εγώ... Και λες «Τώρα δεν είναι ντροπή η Λεώνη, που είναι πιο μικρή, να εργάζεται κι εγώ όχι!».

Ο θείος Τόνι κουνάει το κεφάλι. Πάει να διαμαρτυρηθεί. Η Λεώνη συνεχίζει:

– Και... πού 'σαι; Ψάχνω και για κάτι άλλο! Για δεύτερη δουλειά!

♦ **Φαγιούμ:** ταφικές προσωπογραφίες της ελληνιστικής Αιγύπτου, με έντονα χαρακτηριστικά ♦ **ατάραχα:** ακίνητα, νεκρά

Ο θεός ακόμα μια φορά πάει να τρελαθεί με τη ζωντάνια αυτού του παιδιού. Κι είναι μόλις δεκαεφτά χρονών. Από την ημέρα που άρχισε να εργάζεται έχει απορρίψει το χαρτζιλίκι του μπαμπά.

Ο μπαμπάς τής έχει, εδώ και δυο χρόνια, προτείνει να φέρει καθηγητές στο σπίτι για να τη βοηθήσουν να καλύψει την ύλη του Λυκείου. Μα όχι, η Λεώνη δε θέλησε τότε! Αργότερα ίσως. «Αν οι τάξεις του σχολείου είχαν και ράμπες δίπλα στα σκαλοπάτια για ν' ανεβαινώ με το αναπηρικό καροτσάκι μου, δε θα υπήρχε κανένα πρόβλημα να πάω», είχε πει τότε η Λεώνη. Τι ωραία να ξανάσμιγε στο σχολείο με τ' άλλα παιδιά! Και να τέλειωναν, όπως το ονειρεύονταν, όλα μαζί το Λύκειο. «Είναι πολλά που πρέπει να γίνουν, λέει συχνά κι ο θεός Τόνι. Στην Αμερική με τις τόσο μεγάλες πόλεις δε συναντάς τέτοια προβλήματα και τέτοιες δυσκολίες. Όταν χτίζεται μια πολυκατοικία, μια τράπεζα, ένα ξενοδοχείο, υπάρχει πάντα τέτοια πρόνοια... Οι ράμπες απαραίτητες παντού... Ιδιαίτερα στα σχολεία...». «Ας ελπίσουμε πως θ' αρχίσει κι εδώ κάτι να γίνεται...» μπαίνει, όπως συνήθως, στην κουβέντα και η μαμά.

Η Λεώνη αλλάζει ξαφνικά σκέψεις και ρωτάει το θείο σαν τι δουλειά θα 'θελε τάχα να κάνει... Ο θεός χαμογελάει που του δίνει σημασία η ανιψιά του.

– Σκέφτομαι να βρω ακόμα δυο συνεργάτες και να ιδρύσω έναν εκδοτικό οίκο. Παλιά δουλειά μου, κόσκινο, που λέει κι η παροιμία. Θα ξεκινήσουμε με περιορισμένο αριθμό βιβλίων και σιγά σιγά, σαν πιαστούμε, θα μεγαλώσουμε και θα επεκτείνουμε τη δουλειά μας. Ο τόπος μας, βέβαια, είναι μικρός, δε σηκώνει μεγάλα τιράζ: ♦ όμως, αν τρέξουμε τη δουλειά και δώσουμε σημασία στη διαφήμιση και διακίνηση του εκδοτικού μας προϊόντος, θα πάμε καλά. Στόχος και όνειρό μου είναι να μπει το βιβλίο, ιδιαίτερα το λογοτεχνικό, στις υπεραγορές. Δίπλα στο ψωμί, στο φρούτο, στο γάλα και σ' όλα τ' άλλα αγαθά και το βιβλίο. Γιατί όχι;

Η Λεώνη είναι σίγουρη πια πως ο θεός είναι ένας αθεράπευτος ιδεολόγος-ονειροπόλος! Δεν το κάνει, βέβαια, για τα λεφτά. Απ' αυτά έχει να ζήσει άνετα όλη του τη ζωή κι ακόμα μία. Το κάνει για να κινηθεί, να ζωντανέψει, να προσφέρει.

– Μπορώ να βοηθήσω κι εγώ, θείε Τόνι;, ρωτάει η Λεώνη και δεν το λέει καθόλου για αστείο.

– Και, βέβαια, μπορείς! Αν τελικά το αποφασίσεις, θα σου φέρω ένα κομπιούτερ στο σπίτι και κάποιον να σε εκπαιδεύσει. Με το ξύπνιο μυαλό που διαθέτεις, γρήγορα θα μάθεις να το χειρίζεσαι.

– Σύμφωνα! Ένα κομπιούτερ στο σπίτι και η επιχείρηση ξεκινάει... Ζήτωωωωωω!, κι η Λεώνη υψώνει τα δυο της χέρια σαν την Πατουλίδου που τερμάτισε πρώτη στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Μαρία Πυλιώτου, Λεώνη, Πατάκης

♦ **τιράζ:** ο αριθμός των αντιτύπων που τυπώνεται ένα βιβλίο ή περιοδικό

Ερωτήσεις

- 1 Ποια στάση κράτησε η Λεώνη απέναντι στο πρόβλημα της υγείας της και πόσο επηρεάστηκε από αυτό η συμπεριφορά της; Τι είδους προσωπικότητα αποκαλύπτει αυτή η στάση;
- 2 Γιατί έχει τόση σημασία η απόφαση της Λεώνης να εμφανιστεί στο πάρτι που οργανώνουν οι φίλοι της;
- 3 Η Λεώνη, ως άτομο με κινητικές δυσκολίες, αναζήτησε και βρήκε επαγγελματικές διεξόδους. Συζητήστε μέσα στην τάξη για το αγωνιστικό πνεύμα της ηρωίδας, αναφέροντας παραδείγματα ανθρώπων από το ευρύτερο ή συγγενικό σας περιβάλλον, που αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα και έχουν την ίδια αγωνιστική διάθεση.

Διαθεματικές εργασίες

- 1 Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν κατά τη γνώμη σας τα άτομα με κινητικά προβλήματα; Ζητήστε από το δήμο πληροφορίες για τις ενέργειες που έχουν γίνει προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης αυτών των συνανθρώπων μας.
- 2 Μπορείτε να οργανώσετε στο σχολείο σας μια εκδήλωση ευαισθητοποίησης για τους συνανθρώπους μας που έχουν κινητικά ή άλλα προβλήματα. Βρείτε πληροφοριακό υλικό (video, φωτογραφίες, συνεντεύξεις) για τους αθλητές των Παραολυμπιακών Αγώνων καθώς και για άτομα με παρόμοια προβλήματα που διέπρεψαν στον επαγγελματικό χώρο. Μπορείτε επίσης να δείτε την ταινία *Σάρα – Τα παιδιά ενός κατώτερου θεού* και να συζητήσετε το θέμα της.

ΜΑΡΙΑ ΠΥΛΙΩΤΟΥ

Η Μαρία Πυλιώτου είναι Κύπρια. Γεννήθηκε το 1935 στο Λευκόνοικο της Μεσαορίας, στο κατεχόμενο σήμερα τμήμα της Κύπρου. Δασκάλα στο επάγγελμα, γράφει και εικονογραφεί παιδικά βιβλία, ενώ παράλληλα αρθρογραφεί σε εφημερίδες, περιοδικά και συνεργάζεται με το κυπριακό ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Για το συγγραφικό έργο της έχει τιμηθεί με πολλά βραβεία στην Κύπρο, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Διηγήματα: *Χαρούμενοι χαρταετοί* (1976), *Καλημέρα, Μαργαρίτα* (1978). Μυθιστορήματα: *Τα παιδιά του ήλιου* (1993), *Το ασημένιο καπνιστήρι* (1995), *Το κάστρο μας* (1995), *Στα φτερά του Χρυσού Αετού* (1997), *Τζιαφέρ Γιασίντ Αλή* (1997), *Λεώνη* (1999).